

صراط مستقیم

مروری بر عقاید امامیه

تألیف: محمد مهدی نبوی

سرشناسه: نبوی، محمد هادی نبوی، ۱۳۵۵-

عنوان و نام پدیدآور: صراط مستقیم: مروّری بر عقاید امامیه / تألیف محمد هادی نبوی.

مشخصات نشر: قم: نهانندی، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۵۹۲ ص.

ISBN: 978-964-6388-91-8

شابک:

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

موضوع: شیعه امامیه -- عقاید.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ ۴ ص ۲۱۱ / ۵ / ۲ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۱۷۲

شماره کتابشناسی: ۳۵۷۶۹۰۳

شناسنامه کتاب:

نام کتاب: صراط مستقیم
مؤلف: محمد هادی نبوی
ناشر: انتشارات نهانندی
نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۳
شمارگان: ۱۰۰۰
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۳۸۸-۲۰-۵
قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است

مرکز پخش

قم، خیابان ارم، پاساژ قدس، طبقه پنجم، پلاک ۱۵۵

تلفن: ۰۹۱۲۷۴۸۲۵۹۱ / ۷۷۴۰۰۴۷

فهرست مطالب

۳۱	 مقدمه
۳۵	 مکتب کلامی امامیه
۳۶	 مکتب کلامی معتزله
۳۷	 اصول معتزله
۳۷	 مکتب کلامی اشاعره
۳۸	 اصول اشاعره:

بخش اول: کلیات

۴۳	 درس اول: دین چیست؟
۴۳	 دین در لغت
۴۳	 دین در قرآن کریم
۴۴	 مفهوم اصطلاحی دین
۴۵	 انحصار دین به دستورات سه گانه:
۴۶	 مفهوم اصول
۴۶	 اصول دین
۴۷	 اقسام اصول دین

- ۴۸..... تفاوت اصول دین و مذهب
- ۴۸..... تفاوت اصول دین و فروع دین
- ۵۱..... درس دوم: ضرورت پژوهش در دین
- ۵۲..... دلایل عقلی ضرورت پژوهش در دین
- ۵۲..... الف) رابطه سود و زیان انسان با پژوهش دینی
- ۵۴..... ب) عشق به آگاهی و پاسخ به پرسش‌های بنیادین
- ۵۵..... ج) کارکردهای دین در زندگی بشر
- ۵۶..... ۱. تعهد آوری و مسئولیت‌پذیری
- ۵۶..... ۲. رشد افکار و اعتقادات و جلوگیری از اوهام و خرافات
- ۵۷..... ۳. معنی بخشیدن به زندگی
- ۵۷..... ۴. قدرت تقدس بخشی به اهداف انسانی و اجتماعی
- ۵۸..... ۵. آرمان‌سازی، شوق‌انگیزی و سرعت بخشی در حرکت
- ۵۸..... نکات پایانی مهم
- ۵۸..... ۱. منابع اثبات عقاید و اصول دین
- ۵۹..... ۲. رابطه عقل و وحی
- ۵۹..... ۳. رابطه عقل، وحی و علم
- ۶۱..... درس سوم: انسان و هستی از منظر اسلام
- ۶۱..... الف) جایگاه انسان در اسلام
- ۶۲..... ۱. فطرت توحیدی
- ۶۳..... ۲. مختار بودن انسان
- ۶۳..... ۳. مسئولیت انسان
- ۶۴..... ۴. برابری انسان‌ها

۵. کیفر و پاداش اعمال ۶۵
۶. آینده روشن بشر ۶۶
۷. کرامت انسان ۶۷
۸. آزادی انسان ۶۸
- ب) جایگاه هستی در دین اسلام ۶۸
۱. ماسوی الله مخلوق خداوند ۶۸
۲. فناپذیری جهان ۶۸
۳. مساوی نبودن هستی با طبیعت مادی ۶۹
۴. جهان مخلوق و فعل خداوند ۷۰

بخش دوم: خداشناسی

- درس چهارم: خدا معلوم برای همگان ۷۳
- الف) تاریخچه بحث ۷۳
- ۱) خدا در اندیشه‌ی ارسطو ۷۴
- ۲) نظریه گاليله در باره‌ی خداوند ۷۵
- ۳) خدا در اندیشه نیوتن ۷۵
- ۴) خدا در عصر جاهلیت ۷۶
- ب) خدا در معارف قرآنی ۷۸
- ج) مقایسه میان معارف قرآنی و معارف دیگران ۷۹
- د) علل اعتقاد به وجود خداوند ۸۱
- ۱) وجود انبیاء الهی ۸۱
- ۲) فطری بودن وجود خدای سبحان ۸۱
- درس پنجم: دلایل اثبات وجود خدا ۸۳

دلایل اثبات وجود خداوند	۸۳
الف) برهان نظم	۸۵
۱) خصوصیات برهان نظم	۸۵
۲) نظم چیست؟	۸۶
۳) توضیح برهان نظم	۸۷
درس ششم: اشکالات وارده بر برهان نظم و پاسخ به آنها	۹۳
اشکالات بر برهان نظم	۹۳
الف) اشکالات هیوم بر برهان نظم	۹۳
۱. نظم، نوعی تمثیل منطقی	۹۳
۲. شباهت خداوند به انسان	۹۴
۳. محدودیت علم انسان	۹۵
ب) پاسخ به اشکالات	۹۵
جواب از اشکال اول	۹۵
جواب از اشکال دوم	۹۶
جواب از اشکال سوم	۹۷
درس هفتم: هستی واجب الوجود	۱۰۰
ب) دلیل عقلی بر اثبات واجب الوجود	۱۰۰
۱) واجب الوجود و ممکن الوجود	۱۰۰
۲) بطلان تسلسل	۱۰۱
۳) اصطلاحات فلسفی	۱۰۲
۴) نتیجه	۱۰۵
درس هشتم: بررسی اسماء و صفات الهی	۱۰۶

- ۱۰۶ ورود علماء کلام به مباحث صفات
- ۱۰۷ اسم و صفت در لغت
- ۱۰۸ عدم تفاوت اسم و صفت در گفتار ائمه علیهم السلام
- ۱۰۹ تفاوت صفات ذاتی و فعلی
- ۱۰۹ همیشگی بودن صفات ذاتی
- ۱۱۰ تاریخچه بحث صفات خداوند
- ۱۱۱ صفات ثبوتی و صفات سلبی
- ۱۱۳ درس نهم: آیا می‌توان خدا را توصیف کرد؟
- ۱۱۳ کشف حقیقت صفات خداوند
- ۱۱۴ نظریات مختلف در مورد صفات الهی
- ۱۱۴ الف) نظریه تشبیه
- ۱۱۵ باطل بودن نظریه تشبیه
- ۱۱۵ ب) نظریه تنزیه
- ۱۱۶ جواب نظریه تنزیه
- ۱۱۸ ج) نظریه وسط
- ۱۱۸ د) نظریه صحیح
- ۱۲۰ طرح یک شبهه
- ۱۲۰ جواب از شبهه
- ۱۲۱ صفات ذاتی عین ذات خداوند
- ۱۲۲ عدم توقیفی بودن اسماء و صفات خداوند
- ۱۲۳ توصیف واجب‌الوجود به تمام کمالات
- ۱۲۵ درس دهم: چیستی واجب‌الوجود

الف) علت هستی بخش	۱۲۵
اقسام علت	۱۲۶
ویژگی های علت هستی بخش	۱۲۷
۱. داشتن کمالات معلول	۱۲۷
۲. تبدیل نیستی به هستی	۱۲۸
۳. تداوم فیض واجب الوجود	۱۲۸
۴) سرمدی بودن واجب الوجود	۱۲۹
درس یازدهم: صفات ذاتی خداوند	۱۳۰
تعداد صفات ذاتی خداوند	۱۳۰
۱- حیات خداوند	۱۳۱
دلایل حیات خداوند	۱۳۲
۲- علم خداوند	۱۳۴
دلایل علم خداوند	۱۳۴
ماهیت و چگونگی علم خداوند	۱۳۵
۳- قدرت خداوند	۱۳۶
نکات مهم در باره قدرت خداوند	۱۳۷
درس دوازدهم: صفات فعلی خداوند	۱۳۹
اراده	۱۳۹
۱. مفهوم اراده	۱۴۰
۲. جایگاه اراده در آیات و روایات	۱۴۱
حکمت	۱۴۱
کلام	۱۴۳

۱۴۵ صدق

۱۴۷ درس سیزدهم: صفات سلبیه خداوند

۱۴۷ صفات سلبی

۱۴۷ ۱. عدم ترکیب (بساطت)

۱۴۸ ۲. عدم جسمیت

۱۴۸ معنای جسم

۱۴۸ دلایل عقلی جسم نداشتن خداوند

۱۴۹ دلایل نقلی جسم نداشتن خداوند

۱۴۹ الف) قرآن کریم

۱۴۹ ب) روایات اسلامی

۱۵۰ ۳. عدم زمان و مکان

۱۵۰ ۴. عدم حرکت و تحول

۱۵۰ ۵. نفی جهت از خداوند

۱۵۱ ۶. نفی اتحاد خداوند با غیر

۱۵۱ ۸. نفی حوادث از خداوند

۱۵۱ ۹. نفی رؤیت از خداوند

۱۵۴ درس چهاردهم: توحید خداوند

۱۵۴ مفهوم توحید

۱۵۴ دعوت به توحید

۱۵۶ صفت سلبی بودن توحید

۱۵۷ دلایل اثبات توحید

۱۵۷ دلیل اول: اثبات توحید با استفاده از دلیل حسی

- دلیل دوم: اثبات توحید با استفاده از دلیل عقلی ۱۵۹
- دلیل سوم: اثبات توحید با استفاده از دلیل نقلی ۱۶۰
- درس پانزدهم: توحید صفاتی** ۱۶۱
- مفهوم توحید صفاتی ۱۶۱
- قلمرو مباحث توحید صفاتی ۱۶۱
- عدم امکان حمل ترکیب خارجی و عقلی و وهمی ۱۶۳
- اقوال در توحید صفاتی ۱۶۳
- الف) گروهی از متفکران معتزله ۱۶۳
- ب) اندیشمندان اشعری ۱۶۵
- نقد نظریه اشاعره ۱۶۶
- ج) علما و متفکران شیعه ۱۶۶
- جایگاه توحید صفاتی در کلام امام علی علیه السلام ۱۶۸
- عدم امکان حمل ترکیب خارجی و عقلی و وهمی ۱۶۸
- درس شانزدهم: توحید در خالقیّت** ۱۷۰
- مقدمه بحث ۱۷۱
- گستره‌ی توحید در خالقیّت ۱۷۲
- دلایل توحید در خالقیّت ۱۷۲
- دلیل نقلی ۱۷۳
- تفسیر توحید در خالقیّت ۱۷۴
- ۱- توحید در خالقیّت در اندیشه متفکران اشعری ۱۷۴
- نقد نظریه متفکران اشعری ۱۷۵
- ۲- نظریه مفوضه در توحید در خالقیّت ۱۷۸

نقد نظریه‌ی مفوضه	۱۷۸
۳- توحید در خالقیت در اندیشه عدلیه	۱۷۸
درس هفدهم: توحید در عبادت	۱۸۱
مفهوم توحید در عبادت	۱۸۱
دیدگاه صحیح در توحید در عبادت	۱۸۳
درس هجدهم: توحید در ربوبیت	۱۸۷
مفهوم توحید در ربوبیت	۱۸۸
ربوبیت تکوینی و ربوبیت تشریعی	۱۸۸
دلایل توحید در ربوبیت تکوینی	۱۸۹
تدبیر در آیات قرآن کریم	۱۹۰
دلایل توحید در ربوبیت تشریعی	۱۹۲
درس نوزدهم: قضا و قدر خداوند	۱۹۴
مفهوم قضا و قدر الهی	۱۹۴
اقسام قضا و قدر الهی	۱۹۵
جایگاه قضا و قدر الهی در قرآن کریم	۱۹۶
الف) قضا و قدر علمی	۱۹۶
ب) قضا و قدر عینی	۱۹۷
قضا و قدر الهی در روایات	۱۹۹
رابطه قضا و قدر الهی با اختیار انسان	۱۹۹
بداء در پرتو روایات اهل بیت علیهم السلام	۲۰۲
درس بیستم: جبر و اختیار	۲۰۶

۲۰۶	مقدمه بحث
۲۰۷	تاریخچه جبر و اختیار
۲۰۸	عوامل گرایش به جبر در جهان اسلام
۲۰۹	دلایل نظریه‌ی جبر
۲۱۰	جواب از نظریه جبر
۲۱۴	نظریه اختیار
۲۱۴	نظریه امر بین الامرین
۲۱۸	درس بیست و یکم: عدل الهی
۲۱۹	دیدگاه‌ها درباره عدل الهی
۲۱۹	۱- نظریه اشاعره
۲۲۰	۲- نظریه عدلیه
۲۲۱	مفهوم عدل
۲۲۱	دلایل اثبات عدالت خداوند
۲۲۴	اشکالات بر عدالت خداوند
	بخش سوم: پیامبرشناسی
۲۳۰	درس بیست و دوم: مفهوم وحی و نبوت
۲۳۰	مفهوم نبی
۲۳۱	مفهوم وحی
۲۳۲	ماهیت و ابعاد وحی
۲۳۳	دلایل اثبات ضرورت بعثت انبیاء
۲۳۴	۱- قاعده‌ی لطف
۲۳۵	۲- دلیل عقلی بر ضرورت بعثت انبیاء

درس بیست و سوم: نیاز بشر به وحی و نبوت	۲۳۸
دلایل نیازمندی بشر به وحی و نبوت	۲۳۸
اشکالات بر ضرورت بعثت و پاسخ به آن ها	۲۴۱
فواید بعثت انبیاء	۲۴۳
درس بیست و چهارم: درآمدی بر عصمت انبیاء	۲۴۶
مفهوم لغوی و اصطلاحی عصمت	۲۴۶
انواع عصمت	۲۴۸
عوامل و خواستگاه عصمت انبیاء	۲۴۹
راز عصمت انبیاء	۲۵۳
عنایت خاص خداوند به انبیاء	۲۵۵
درس بیست و پنجم: ادله عصمت انبیاء	۲۵۷
۱. دلیل عقلی	۲۵۷
۲. دلایل نقلی	۲۶۰
اشکالات بر عصمت انبیاء و پاسخ به آنها	۲۶۴
درس بیست و ششم: راه های اثبات نبوت	۲۶۷
۱. قراین اطمینانی	۲۶۷
۲. معرفی پیامبر گذشته	۲۶۸
۳. معجزه پیامبر	۲۶۸
معجزه در لغت و اصطلاح	۲۶۸
معجزه فعل خداوند یا پیامبر	۲۷۰
سنت خداوند و اعجاز	۲۷۲

درس بیست و هفتم: پیامبری پیامبر اسلام ﷺ ۲۷۶

راه‌های اثبات پیامبری پیامبر اسلام ﷺ ۲۷۶

الف) جمع قرائن ۲۷۷

۱. امی بودن پیامبر اسلام ﷺ ۲۷۷

۲. کتاب پیامبر اسلام ﷺ ۲۷۷

۳. تأثیرپذیری محیط از پیامبر اسلام ﷺ ۲۷۷

۴. ایمان به هدف مقدس ۲۷۸

۵. عدم استفاده از ابزار نامشروع ۲۷۸

۶. تأثیرگذاری سریع و بادوام آموزه‌ها ۲۷۸

۷. اصحاب با وفای پیامبر اسلام ﷺ ۲۷۹

۸. سوابق زندگی درخشان ۲۷۹

۹. حسن خلق و شکیبایی ۲۷۹

ب) معرفی پیامبران پیشین ۲۸۰

ج) معجزه ۲۸۱

نمونه‌ای از پیشگویی پیامبر اکرم ﷺ ۲۸۱

قرآن؛ معجزه‌ی پیامبر اکرم ﷺ ۲۸۲

درس بیست و هشتم: مصونیت قرآن از تحریف ۲۸۴

دلایل مصونیت قرآن از تحریف ۲۸۵

الف) گردآوری قرائن ۲۸۵

۱. اهمیت دادن پیامبر اسلام بر کتابت قرآن ۲۸۵

۲. اهمیت دادن صحابه و تابعین بر نگهداری قرآن ۲۸۶

۳. اهمیت دادن مسلمانان بر حفظ قرآن ۲۸۶

۴. اهمیت تعلیم و تلاوت قرآن در میان مسلمانان ۲۸۶
۵. نقل متواتر قرآن در طول تاریخ اسلامی ۲۸۷
۶. مأموریت برخی از اصحاب بر حفظ و کتابت قرآن ۲۸۷
۷. تصریح علماء بر مصونیت قرآن ۲۸۷
- ب) میزان بودن قرآن برای سنت ۲۸۹
- ج) اعجاز قرآن کریم ۲۹۰
- درس بیست و نهم: ختم نبوت ۲۹۲
- معانی لغوی و اصطلاحی خاتم ۲۹۳
- دلایل ختم نبوت ۲۹۳
- اشکالات در مفاد آیه ی ختم نبوت و پاسخ به آن ها ۲۹۴
- درس سی و ام: راز ختم نبوت ۲۹۸
- درون دینی و برون دینی بودن خاتمیت ۲۹۸
- نگاه روشنفکران دینی به ختم نبوت ۲۹۹
۱. نظریه اقبال لاهوری ۲۹۹
۲. نظریه دکتر شریعتی ۳۰۰
۳. نظریه شهید مطهری ۳۰۱
- پاسخ به شبهات مربوطه: ۳۰۴
- درس سی و یکم: جهانی و جاویدانی بودن دین اسلام ۳۰۸
- مفاهیم جهانی و جاویدانی ۳۰۸
- سه نکته ضروری ۳۰۹
- دلایل جهانی بودن دین اسلام ۳۰۹

۱. اتفاق فرّق اسلامی ۳۱۰
۲. شواهد تاریخی ۳۱۰
۳. قرآن کریم ۳۱۰
۴. عتاب به اهل کتاب ۳۱۱
۵. هدف از بعثت پیامبر اسلام ﷺ ۳۱۲
- دلایل جاویدانی بودن دین اسلام ۳۱۲
۱. اتفاق تمام فرّق اسلامی ۳۱۲
۲. خاتمیت پیامبر اسلام ﷺ ۳۱۳
۳. آیات قرآن کریم ۳۱۳
۴. روایات اسلامی ۳۱۳
- دو اشکال اساسی و پاسخ آنها ۳۱۴
- نکته مهم ۳۱۵

بخش چهارم: امام‌شناسی

- درس سی و دوم: در آمدی بر امامت ۳۱۸
- مفهوم لغوی امام ۳۱۸
- کاربرد امام در قرآن کریم ۳۱۹
- مفهوم اصطلاحی امام ۳۲۰
- قیدهای مهم تعریف امام ۳۲۱
- امام و خلیفه دو واژه‌ی مترادف ۳۲۳
- دو دستگی مسلمانان و پیش‌بینی پیامبر اسلام ﷺ ۳۲۳
- درس سی و سوم: جایگاه امامت در اندیشه اسلامی ۳۲۷
- جایگاه امامت در قرآن کریم ۳۲۷

۳۳۰	جایگاه امامت در روایات اسلامی
۳۳۳	اصل یا فرع بودن امامت
۳۳۵	درس سی و چهارم: عصمت امام علیه السلام
۳۳۵	شرایط و اوصاف امام علیه السلام
۳۳۹	دلایل معصوم بودن امام
۳۳۹	۱. دلیل عقلی
۳۴۰	۲. دلیل نقلی
۳۴۰	استدلال به حدیث ثقلین
۳۴۲	۳. دلیل تلفیقی
۳۴۶	درس سی و پنجم: علم امام علیه السلام
۳۴۶	تعریف علم
۳۴۷	ماهیت علم امام علیه السلام
۳۴۷	ویژگی های علم امام علیه السلام
۳۴۸	دامنه و قلمرو علم امام علیه السلام
۳۵۱	منابع علم امام علیه السلام
۳۵۲	دلایل اثبات علوم ائمه اطهار علیهم السلام
۳۵۳	۱. عصمت امامان علیهم السلام
۳۵۳	۲. سخنان امامان معصوم علیهم السلام
۳۵۳	۳. دلیل تلفیقی
۳۵۴	۴. حدیث ثقلین
۳۵۶	درس سی و ششم: سیری در علم غیب امام علیه السلام

۳۵۷	 مفاهیم لغوی و اصطلاحی علم غیب
۳۵۸	 دیدگاه وهابیون در مورد علم به غیب
۳۶۰	 دیدگاه قرآن کریم به علم غیب
۳۶۰	 ۱. دسته اول؛ آیات قرآن کریم
۳۶۱	 ۲. دسته دوم؛ آیات قرآن کریم
۳۶۳	 ۳. دسته سوم؛ آیات قرآن کریم
۳۶۴	 ۴. نتیجه گیری از آیات قرآن کریم
۳۶۵	 ۵. تفسیر سه دسته آیات
۳۶۷	 معنای روایات انکار علم غیب
۳۶۸	 قلمرو علم غیب
۳۶۸	 شرک نبودن اعتقاد به علم غیب
۳۶۹	 اختلاف و تعارض در اخبار امامان معصوم
۳۷۰	 درس سی و هفتم: امامت امام علی علیه السلام در قرآن کریم
۳۷۱	 بررسی آیه ولایت
۳۷۲	 ۱. مباحث مقدماتی
۳۷۲	 ۲. مفهوم ولی یا مولی
۳۷۳	 ۳. ولی و مولی علیه در آیه ولایت
۳۷۵	 ۴. مصداق قسمت سوم آیه ولایت
۳۷۶	 ۵. دو اشکال بر آیه ولایت و پاسخ به آن ها
۳۷۹	 درس سی و هشتم: امامت امام علی علیه السلام در سنت
۳۸۰	 استدلال به حدیث یوم الدار:
۳۸۴	 استدلال به حدیث غدیر

۱. محورهای بحث در حدیث غدیر ۳۸۵
۲. آمار اسناد حدیث غدیر ۳۸۶
۳. محتوای حدیث غدیر ۳۸۷
۴. قرائن مهم در حدیث غدیر ۳۸۷
- درس سی و نهم: بررسی مهم‌ترین اشکالات مخالفین نظریه نصب ۳۹۰
- الف) مخالفت سیره و رفتار صحابه با دلایل نصب ۳۹۰
- اوصاف صحابه پیامبر اسلام در قرآن ۳۹۲
۱. مؤمنان مخلص ۳۹۲
۲. افراد ضعیف الایمان ۳۹۲
۳. منافقان ۳۹۳
- خروج منافقان از واژه صحابه ۳۹۵
- عملکردهای صحابه در تاریخ اسلام ۳۹۷
۱. فرار از جنگ ۳۹۷
۲. صلح حدیبیه ۳۹۷
۳. نادیده گرفتن دستور پیامبر ﷺ ۳۹۸
۴. مخالفت با سپاه اسامه ۳۹۸
- الف) انتخاب خلیفه توسط برخی از مسلمانان ۳۹۹
- ب) تأویل روایات پیامبر اسلام ۳۹۹
- ایمان و عمل صالح دو معیار اساسی ۴۰۰
- ب) سیره امام علی علیه السلام در مورد خلافت ۴۰۰
- درس چهلیم: امامت سایر امامان اهل بیت علیهم السلام ۴۰۵
- دلایل امامت سایر امامان معصوم علیهم السلام ۴۰۷

- الف) صفات و شرایط امام ۴۰۷
- ب) تصریح پیامبر اسلام ﷺ ۴۰۷
- دلالت روایت: ۴۱۰
- قرائن خارجی ۴۱۲
- ج) تصریح امام پیشین ۴۱۵
- د) گردآوری قرائن ۴۱۵
۱. حدیث ثقلین ۴۱۵
۲. روایت ابوذر از پیامبر اسلام ﷺ ۴۱۸
۳. ادعای امامت به وسیله امام معصوم علیهم السلام ۴۱۹
۴. ادعای شیعیان در حضور امام علیهم السلام ۴۲۲
۵. روایات منابع الموده ۴۲۲
- درس چهل و یکم: پاسخ به مهم ترین اشکالات امامت سایر امامان علیهم السلام ۴۲۵**
- فرقه های شیعه ۴۲۵
۱. فرقه زیدیه ۴۲۵
۲. فرقه اسماعیلیه ۴۲۷
۳. فرقه فطحیه ۴۲۸
۴. فرقه واقفیه ۴۲۹
- درس چهل و دوم: پاسخ به اشکالات امامت امام جواد علیهم السلام ۴۳۰**
۱. نص امام پیشین ۴۳۱
۲. جایگاه، فضایل، و اقدامات عملی امام جواد ۴۳۲
- درس چهل و سوم: ولادت امام دوازدهم علیهم السلام ۴۳۹**

۴۴۱	دلایل ولادت امام زمان
۴۴۳	گردآوری قرائن
۴۴۳	۱. تصریح امام عسکری علیه السلام به فرزند دار شدن خود
۴۴۴	۲. شهادت قابله
۴۴۴	۳. عمل به عقیقه و مراسم تیریکه
۴۴۵	۴. شهادت به دیدن امام
۴۴۶	۵. وجود نواب اربعه و شهادت آنان
۴۴۷	۶. نوع برخورد حکومت
۴۴۸	۷. روایات اسلامی
۴۴۹	۸. نظریات علماء و اندیشمندان
۴۵۱	۹. اعتراف برخی مورخان:
۴۵۲	۱۰. اتفاق شیعیان:
۴۵۵	درس چهل و چهارم: امامت امام دوازدهم علیه السلام
۴۵۵	دلایل امامت امام دوازدهم علیه السلام
۴۵۶	۱. شرایط و صفات امام
۴۵۶	۲. تصریح امام پیشین
۴۵۷	۳. تصریح پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله
۴۶۰	۴. حدیث ثقلین
۴۶۱	۵. قراین قرآنی:
۴۶۵	۶. ضرورت وجود همیشگی امام در زمین
۴۶۸	نکته مهم
۴۶۹	درس چهل و پنجم: عمر بلند و غیبت امام دوازدهم

الف) غیبت صغری	۴۶۹
ب) دلایل غیبت امام زمان	۴۷۰
۱. آزمایش و امتحان مردم	۴۷۰
۲. جلوگیری از شهادت امام	۴۷۱
۳. غیبت سری از اسرار الهی	۴۷۲
ج) آثار و پیامدهای غیبت امام	۴۷۴
د) طول عمر امام زمان علیه السلام	۴۷۷
هـ) شرایط و زمان ظهور امام	۴۷۹

بخش پنجم: معاد و عالم آخرت

درس چهل و ششم: اهمیت معاد و جایگاه آن در اندیشه اسلامی	۴۸۳
معاد در لغت و اصطلاح	۴۸۳
اهمیت و ضرورت بحث از معاد	۴۸۴
منطق بشر در پاسخ به اصل معاد	۴۸۶
اهمیت اعتقاد به معاد	۴۸۶
اهمیت معاد در قرآن	۴۸۸
درس چهل و هفتم: اثبات معاد	۴۹۰
نکات مهم مقدماتی	۴۹۰
قرآن و دفع استبعاد از معاد	۴۹۱
۱. گستردگی قدرت خداوند	۴۹۲
۲. دفع استبعاد از طریق توجه به خلقت نخستین	۴۹۳
۳. زندگی دوباره طبیعت	۴۹۴
معاد در قرآن کریم	۴۹۶

معاد در روایات اسلامی	۴۹۷
درس چهل و هشتم: اشکالات منکران معاد و پاسخ آنها.....	
اشکالات بر معاد جسمانی	۴۹۹
جسمانی بودن معاد	۵۰۰
اشکال اول: استحاله‌ی اعاده معدوم	۵۰۲
پاسخ	۵۰۳
معاد جسمانی در قرآن کریم	۵۰۵
معاد در روایات اسلامی	۵۰۶
اشکال دوم: اشکال آکل و مأکول	۵۰۹
پاسخ	۵۱۰
اشکال سوم: جسم اخروی غیر از جسم دنیوی	۵۱۱
پاسخ	۵۱۱
اشکال چهارم: عدم قابلیت حیات مجدد جسم انسان	۵۱۱
پاسخ	۵۱۲
درس چهل و نهم: چگونگی ارتباط معاد با روح.....	
دلایل اثبات روح	۵۱۴
۱. رابطه حالات روانی با روح	۵۱۴
۲. رابطه ادراک با روح	۵۱۵
۳. روح جایگاه معقولات	۵۱۵
۴. آیات قرآن کریم	۵۱۶
نتیجه بحث	۵۱۹
درس پنجاهم: از مرگ تا قیامت	
	۵۲۰

مرگ تمام موجودات	۵۲۰
حقیقت مرگ	۵۲۱
ترس از مرگ و عوامل آن	۵۲۲
یاد مرگ	۵۲۳
گیرندگان روح	۵۲۴
مرگ آسان و دشوار	۵۲۵
توبه در حال مرگ	۵۲۶
وجود عالم برزخ	۵۲۸
سؤال بعد از مرگ	۵۳۰
درس پنجاه و یکم: سیمای قیامت در قرآن کریم	۵۳۲
نام‌های قیامت در قرآن کریم	۵۳۳
حوادث و رویدادهای قیامت	۵۳۷
۱. دگرگونی در نظام طبیعت	۵۳۷
۲. نفخه صور اول و دوم	۵۳۸
۳. روز قیامت تجلی قدرت خداوند	۵۳۹
۴. قطع شدن نسبت‌های نسبی و سببی	۵۳۹
۵. تشکیل محکمه عدل الهی	۵۴۰
درس پنجاه و دوم: چند نکته مهم در مورد دنیا و آخرت	۵۴۴
تفاوت‌های دنیا و آخرت	۵۴۴
۱. فناپذیری دنیا و همیشگی آخرت	۵۴۴
۲. تفکیک نعمت از عذاب در آخرت	۵۴۶
۳. اصالت عالم آخرت	۵۴۶

چند نکته مهم	۵۴۷
۱. دنیا مزرعه آخرت	۵۴۷
۲. رابطه نعمت‌های دنیوی و سعادت اخروی	۵۴۸
۳. معکوس بودن نعمت‌های دنیا و آخرت	۵۴۹
۴. نوع روابط دنیا و آخرت	۵۵۰
درس پنجاه و سوم: نقش ایمان و کفر در سعادت و شقاوت ابدی	۵۵۲
تاریخچه بحث	۵۵۳
نکات مقدماتی بحث	۵۵۳
معنا و حقیقت ایمان و کفر	۵۵۴
مرز میان ایمان و کفر	۵۵۵
تفاوت کفر کلامی و کفر فقهی	۵۵۶
تأثیر ایمان و کفر در سعادت و شقاوت اخروی	۵۵۶
ابعاد هر عمل	۵۵۷
بازتاب ایمان و کفر در قرآن کریم	۵۵۹
نظریه شهید مطهری	۵۶۰
درس پنجاه و چهارم: نگاهی به برخی مسائل ایمان و کفر	۵۶۴
مطالب تکمیلی در مورد ایمان و کفر	۵۶۴
الف) رابطه متقابل ایمان و عمل	۵۶۴
۱. تأثیر ایمان در عمل	۵۶۴
۲. تأثیر عمل در ایمان	۵۶۵
ب) جایگاه حبط و تکفیر در اعمال انسان	۵۶۶
ج) آثار اعمال بد و خوب در دنیا	۵۶۸

۵۶۸	 (د) امتیازات مشخص اهل ایمان
۵۶۸	 ۱. افزایش ثواب
۵۷۰	 ۲. آمرزش گناهان کوچک
۵۷۰	 ۳. استفاده از اعمال دیگران
۵۷۲	 درس پنجاه و پنجم: شفاعت
۵۷۲	 شفاعت در لغت و اصطلاح
۵۷۳	 اهمیت شفاعت
۵۷۳	 دلایل شفاعت
۵۷۴	 ۱. قرآن کریم
۵۷۴	 ۲. روایات اسلامی
۵۷۴	 ۳. اجماع مسلمین
۵۷۵	 تفاوت شفاعت حق و باطل
۵۷۵	 تقدم خیرات بر شرور
۵۷۶	 ضوابط شفاعت صحیح
۵۷۷	 شرایط شفاعت کنندگان
۵۷۸	 شرایط شفاعت شوندگان
۵۸۰	 اشکالات شفاعت
۵۸۰	 ۱. تأثیرگذاری شیعیان بر خداوند
۵۸۰	 ۲. تجری لازمه شفاعت
۵۸۳	 فهرست منابع

مقدمه

تا جایی که تاریخ نشان می‌دهد، پاسخ قناعت بخش، برای پرسشهای بنیادین و حل یقینی آن از دغدغه‌های اصلی بشر بوده است. پرسشهایی که بدون حل قابل قبول آن، انسان دچار اضطراب و سردرگمی جدی و بیش از حد می‌گردد. ادبیات مربوط به پرسشهای بنیادین از غنی‌ترین حوزه‌های ساحت علمی بشر می‌باشند، که مکاتب مختلف و اصحاب فکر و اندیشه هر کدام به قدر توان خویش در این عرصه قلم زده‌اند و تلاش نموده‌اند، تا بشر را از این تنگنا رهایی بخشند. در این میان گفتمان انبیای الهی در سرخط گفتمان‌ها قرار داشته، و جاذبیت اندیشه‌های آنان بویژه پیامبر اسلام ﷺ، جمع کثیری از افراد مشتاق و حقیقت‌جو را تحت تأثیر خویش قرار داده است.

پرسشهای بنیادین از جمله پرسشهای مادر محسوب می‌شوند؛ که در حقیقت از درون آن نظام‌های اخلاقی و حقوقی و سایر نظامات در گیر با زندگی بشر برمی‌خیزند؛ و بر اساس آنها طراحی می‌شوند. چشم اندازها، آرزوها، امیال، طاقت‌ها و مانند اینها در چارچوب برآمده از آن، باید صرف و هزینه شود. تا زمانی که به این پرسشها پاسخ گفته نشود و خوب حلاجی نگردند و بر اساس آنها زندگی بشر رهنمون نشود، نمی‌توان خواب بزرگان بشر را در طول تاریخ - یعنی جامعه‌ی در خور شأن انسان - عینیت بخشید.

از طرف دیگر این مسأله نیز روشن است که بشر از قهر طبیعت مانند سیل، زلزله و بیماری‌های واگیر و یا صعب‌العلاج و امثال آنها، در مقایسه با ناملایمات خود ساخته و خودساز انسان، بسیار کمتر آسیب دیده است. بشر پیوسته برای هم‌نوعان خویش با دست خود مشکل‌ساز بوده است؛ نادیده گرفتن ارزش‌های اخلاقی، فقدان ایمان به خالق هستی، بحران معنویت، برنامه‌های بی‌نتیجه و کم‌حاصل، جهل و تنگ‌نظری، خودمحوری و قدرت‌طلبی بشر را به سوی جنایات و اقداماتی سوق داده است که هرگز شایسته انسان نیست و هر وجدان سالم از مطالعه و آگاهی از چنین پرونده‌های سنگین خجالت می‌کشد.

برای رسیدن به یک راه‌حل نهایی و قابل‌دفاع و رفع دغدغه‌های فوق‌الذکر، نیازمند یک نظام فکری جامع و فراگیر هستیم که علاوه بر پایه‌های منطقی، صحیح، قناعت‌بخش و قابل‌فهم برای بشر، در مرحله بروز و عینیت با بنیادهای حیات بشری در ستیز نباشد و همزیستی مسالمت‌آمیز برای بشریت به ارمغان آورد و به آزادی‌های معقول و سود بخش احترام گذارد و از مجموعه گزاره‌های دینی به خصوص اخلاق و معنویت پاسداری نماید. تازگی، طراوت، رویش، امید، صلح و محبت را به ارمغان آورد. ﴿...وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ﴾^۱

ما معتقدیم که چنین ظرفیتی در دین اسلام وجود دارد، و اسلام می‌تواند پاسخگوی نیازمندیهای معرفتی و فکری جهان معاصر باشد؛ و گفتمان دینی جواب‌های جدید و قانع‌کننده‌ی را در حوزه پرسشهای بنیادین برای بشر امروزی

۱ - سوره رعد، آیه ۱۷ (...ولی آنچه به مردم سود می‌رساند، در زمین (باقی) می‌ماند.

خداوند مثل‌ها را چنین می‌زند).

دارد. با توجه به ریشه‌ها و بنیادهای قوی و قابل دفاع دین اسلام، نظامات برآمده از آن و بر اساس آن، در تمام ابعاد، ساحات و وظایف فردی و اجتماعی بشر نجات‌بخش خواهد بود. نظامی که در کلیت خود، با تکیه بر دو بال عقل و وحی بشر را راهنمایی کرده و با قبول مسئولیت کامل، مدعی است که به اضطراب‌ها و سردرگمی‌های وی پایان می‌بخشد. چرا این گونه نباشد؟ مگر نظامی که محصول تشریع خداوند حکیم، عادل و آفریدگار هستی و عالم به تمام اسرار و ابعاد وجودی انسان است، می‌تواند غیر از این باشد؟ اسلام عزیز در پرتو طراحی و تفسیر دو ثقل رسول خدا ﷺ و بهره‌گیری از داده‌های عقلی و تجربیات بشری، در خصوص هستی و انسان و آینده‌ی او قادر است به پرسشهای نوین و دغدغه‌های امروزی، پاسخ منطقی ارائه دهد، حرکت کند، پویایی داشته باشد و از اصالت خود فاصله نگیرد.

جهت تقریب ادعای فوق می‌توان به اجتهاد اشاره کرد، که نهاد اجتهاد، روش کارآمد و برآمده از درون دین مقدس اسلام است، و ایجاد کننده‌ی ظرفیتی است که با مراجعه فقیه و متخصص به مبانی ثابت و متغیر دین اسلام، امکان دارد به پرسش‌های نوظهور بشری در تمام عرصه‌ها و زمینه‌ها پاسخ دهد، و جامعیت و کمال و ادعای خاتمیت را به صورت عملی در معرض نمایش بگذارد.

این کار، کاری است شدنی و راهی است پیمودنی، برای آنان که رونده‌اند و در جستجوی اهداف و آرمان‌های متعالی، گم نکردن هدف و حرکت در چارچوب موازین در این سفر علمی، اگرچه سخت است و دشوار؛ ولی توقف و عزلت نیز کاری است دشوارتر که منتهی به انزوای دین و تحقیر معنویت در چشم جهانیان خواهد شد.

رساله حاضر مشتمل بر یک دوره عقاید اسلامی است، که عقاید امامیه را به

صورت گذرا و روان مورد بحث و بررسی قرار داده است. هدف از تدوین این مجموعه دروس این است، که افراد مبتدی، بتوانند از محتوای این کتاب بهره ببرند و از آن به خوبی استفاده نمایند. این کتاب حاصل مطالعات گسترده در حوزه مباحث کلامی است^۱ که در ابتدا در قالب پنجاه و پنج درس ارائه گردیده و در پایگاه اینترنتی "المجتبی" مربوط به مؤسسه امام حسین (علیه السلام) به صورت صوتی و تصویری پخش گردید و سپس بنا به پیشنهاد برخی از دوستان طلبه به صورت مکتوب درآمد، تا در قالب یک جلد کتاب به چاپ برسد و در اختیار دستداران مکتب اهل بیت قرار گیرد. قابل تذکر است که محتوای کتاب با آنچه ضبط شده بود؛ تفاوت‌هایی دارد. این تفاوت در مباحث مربوط به امامت و بخش اول کتاب بیشتر خود را نشان می‌دهد که بالنسبه مطالب زیادی اضافه گردیده است.

محتوای این رساله را مسائل کلام قدیم و کلاسیک تشکیل می‌دهد و به پرسشهای مطروحه در این حوزه با در نظر داشت حجم و سطح رساله پاسخ گفته شده است. البته باید متذکر شد که در نحوه پاسخگویی، در مواردی به اصل اشکال اشاره شده است و در مواردی نیز محتوای متن بگونه‌یی است که خواننده محترم با اشراف بر آن، خود به پاسخ‌های اشکالاتی که ممکن است برایش مطرح گردند، می‌رسد.

۱ - در تهیه محتوا و مواد این کتاب در بخش‌های مختلف آن از آثار علمای معاصر شیعه گرفته، تا آثار مرحوم علامه حلی و قبل از وی مرحوم شیخ طوسی، مرحوم سید مرتضی، مرحوم شیخ مفید و مرحوم شیخ صدوق بهره برده شده است. همچنین در ترجمه‌ی آیات قرآن کریم، جهت رعایت حفظ یک نواختی از ترجمه‌ی استاد فولادوند استفاده شده است.

مسائل جدید کلامی یا کلام جدید، با آنکه اهمیت فراوان دارد، در این کتاب تعقیب نشده است، که امید است به لطف خدای سبحان توفیق طرح و بررسی این مباحث نیز نصیب این جانب گردد.

باتوجه به اینکه از میان مکاتب کلام اسلامی، آراء و نظریات سه مکتب کلامی امامیه، معتزله و اشاعره، حضور گسترده و پررنگی در اغلب مباحث این کتاب دارند، ضروری می‌نماید که این سه مکتب کلامی به صورت بسیار کلی و گذرا معنی و تعریف گردد.

مکتب کلامی امامیه

واژه امامیه، برگرفته از "امام" است، که در لغت به معنی پیشوا و رهبر است. یعنی هر کسی که از گفتار او پیروی می‌شود و جمع آن «ائم» است. حرف "یاء" در آخر لفظ امامیه برای نسبت است که منسوب به امام می‌باشد.

باتوجه به اینکه امامیه صفت برای "فرقه" قرار گرفته، به صورت مؤنث به کار رفته است و صفت و موصوف به شکل فرقه امامیه به کار می‌رود. مقصود از فرقه امامیه گروهی است که پس از رحلت پیامبر اسلام ﷺ از «امام منصوب از جانب او پیروی میکنند»^۱.

شاخص‌ترین ویژگی مکتب کلامی امامیه این است که اعتقاد به نصب امام از سوی خداوند دارد، که در حقیقت این امر ریشه در آیات قرآن کریم و روایات

۱ - محمد بن نعمان، مفید، (شیخ مفید)، اوائل المقالات، ص ۴۰ و محمد حسین کاشف

الغطاء، أصل الشيعة وأصولها، ص ۲۱۲ و محمد بن عبدالکریم شهرستانی، الملل و النحل، ج ۱؛

ص ۱۴۶ (يجمعهم القول بوجوب التعيين والتنصيب...).

اسلامی از جمله دو حدیث شریف غدیر و ثقلین دارد.^۱ امامیه در کنار سه اصل توحید و نبوت و معاد که اصول مشترک تمام فرق اسلامی است، دو اصل عدل و امامت را با تفسیر خاصی اعتقاد دارد. این مشخصات و اصول با برخی مباحث دیگر، در فرایند مباحث این کتاب مطرح خواهد شد.

مکتب کلامی معتزله

معتزله یک جریان مهم کلامی است که در چند قرن اول هجری قمری در میان اهل سنت بسیار مطرح بوده است. این جریان بر خلاف مشرب اهل حدیث که انبوهی از احادیث پیامبر ﷺ و صحابه را مورد توجه قرار داده بود، به خرد اهمیت می داد و با سلاح عقل به سراغ مسایل کلامی می رفت. گاهی چنان افراط می نمود، که نظرات فلاسفه را با دین مخلوط می ساخت. مؤسس فرقه معتزله ابو حذیفه واصل بن عطا غزالی است که شاگرد حسن بصری می باشد. وی در سال ۲۱ هجری قمری در مدینه متولد شد و در سال ۱۱۰ قمری وفات یافت. شاخص ترین اعتقادات واصل بن عطا این است که وی معتقد بود؛ هر کسی مسئول اعمال و رفتار خویش است و خداوند افعال بندگانش را به خودشان

۱ - محمد حسین کاشف الغطاء، همان، ص ۲۱۱. (ولكن الشيعة الإمامية زادوا ركنا خامسا وهو: الاعتقاد بالإمامة. یعنی أن يعتقد: أن الإمامة منصب إلهي كالنبوة، فكما أن الله سبحانه يختار من يشاء من عباده للنبوة والرسالة، ويؤيده بالمعجزة التي هي كنص من الله عليه [وربك يخلق ما يشاء ويختار ما كان لهم الخيرة، قصص / ۶۸] فكذلك يختار للإمامة من يشاء، ويأمر نبيه بالنص عليه، وأن ينصبه إماما للناس من بعده للقيام بالوظائف التي كان على النبي أن يقوم بها، سوى أن الإمام لا يوحى إليه كالنبي وإنما يتلقى الأحكام منه مع تسديد إلهي. فالتنبي مبلغ عن الله والإمام مبلغ عن النبي.

واگذار کرده است. وجه نامگذاری این مشرب فکری به معتزله این است که
 واصل بن عطاء حلقه‌ی درس حسن بصری را ترک نمود و خود حلقه‌ی درس
 جدیدی بر اساس اعتقادات خویش تشکیل داد و از این جهت این مکتب کلامی
 را به فرقه معتزله نامیده است.^۱

اصول معتزله

- الف. توحید به معنای عدم تکثر ذات و صفات. (توحید صفاتی)
- ب. عدل، یعنی خداوند سبحان عادل است، و ظلم نمی کند.
- ج. وعد و وعید، یعنی وعده ثواب برای مطیعان، و جزا برای گنهکاران یقینی
 و تخلف ناپذیر است. توبه تنها راه نجات است.
- د. منزله بین المیزلتین. فرد فاسق نه مومن است و نه کافر.
- ه. امر به معروف و نهی از منکر. بر اساس نظریه معتزله برخی از مصادیق
 معروف و منکر با عقل شناخته می شود و در اقامه این دو فریضه نیاز به وجود
 و اذن امام نیست.^۲

مکتب کلامی اشاعره

اشاعره، فرقه‌ی است که بر پیروان مکتب کلامی ابوالحسن علی بن اسماعیل
 اشعری اطلاق می شود. اشاعره در مفهوم عام خود به سنت گرایان و یا اهل سنت و
 جماعت گفته می شود. این جریان به دلیل اینکه در برابر خرد گرایان معتزلی قرار

۱ - معتزله fa.wikipedia.org/wiki/، و محمد بن عبدالکریم شهرستانی، الملل

والتحل، ج ۱، ص ۴۳ تا ص ۸۵.

۲ - مرتضی، مطهری، مجموعه آثار، ج ۳، ص ۶۸، و محمد بن عبدالکریم شهرستانی،

همان، ص ۴۳ تا ص ۸۵.

گرفته بود، بر ظواهر (= قرآن و سنت) تأکید می‌ورزید و در حقیقت نقل را بر عقل ترجیح می‌داد. در اواخر قرن سوم و اوائل قرن چهارم هجری ابوالحسن اشعری که سالیان طولانی از نزد قاضی عبدالجبار، مکتب اعتزال را فرا گرفته و در آن صاحب نظر شده بود، از مشرب فکری معتزله جدا شد و به سنت‌گرایان پیوست و به مشرب فکری اهل حدیث کمک شایانی نمود و در حدود سال ۳۳۰ دارفانی را وداع کرد.

ابوالحسن اشعری - بر خلاف قدماء از اهل حدیث همانند احمد بن حنبل - کاربرد منطق و استدلال را در اصول‌دین جایز می‌شمرد و از قرآن و سنت به عنوان دلیل استفاده می‌کرد و از جمله تألیفات معروف وی "رساله فی استحسان الخوض فی علم الکلام" است. باتوجه به تزریق اندیشه تازه به مکتب فکری اهل‌الحدیث، این فرقه به دو دسته اشاعره (پیروان ابوالحسن اشعری) و حنبله (پیروان احمد بن حنبل) تقسیم شد، که اولی کلام و تکلم را جایز می‌شمرد، و دومی آن را حرام می‌دانست.^۱

اصول اشاعره

در فهرست اصول و ممیزات اشاعره مسائلی زیاد به چشم می‌خورد که برداشت متفاوت از معتزله و امامیه دارند، جهت پرهیز از طولانی شدن بحث به برخی این مسائل اشاره می‌شود.

الف. انکار توحید صفاتی.

ب. عمومیت قضا و قدر الهی در همه حوادث. این اصل چندین اصل دیگر را در پی داشته است.

ج. شرور مانند خیرات از جانب خدا است.

د. بشر در افعال خویش مختار نیست. اصل ج و د از لازمه اصل دوم است.

ه. حسن و قبح افعال ذاتی نیست، بلکه شرعی است.

و. خداوند در قیامت با چشم دیده می شود.

ز. فاسق مسلمان است.

ح. تکلیف مالا یطاق از سوی خداوند اشکال ندارد. و....^۱

آنچه طرح گردید، نگاهی گذرا به سه مکتب کلامی فوق الذکر است، که ابعاد فکری و وجودی هر کدام از آنها، تطبیق و مقایسه دقیق، علل و انگیزه های تأسیس و تاریخچه و امثال این مباحث خارج از موضوع این نوشتار است. با توجه به اینکه رعایت ادب و انصاف، اصل خدشه ناپذیر و بنیادی مکتب اهل بیت است، تلاش شده است که نسبت به سایر فرق اسلامی، نهایت ادب و احترام حفظ شود. بنده به خوبی بر این امر آگاهی دارم که این کتاب به دلیل نبود فرصت کافی، خالی از اشکال نیست و امید است که در چاپ های بعدی از میزان نقایص و اشکالات کاسته شود. هم چنین از خوانندگان محترم نیز درخواست می شود که با نظریات سودمند خویش مرا در جهت زیباسازی ساختاری و پویایی محتوایی این اثر یاری رسانند. البته نباید فراموش کرد که بی نهایت تلاش صورت گرفته است تا از متقن ترین و کوتاه ترین دلایل و براهین استفاده شوند، و محتوای محکم و استوار، به صورت روان و در قالب ادبیات سلیس و ساده مطرح گردند. هدف آن بوده است که خوانندگان گرامی با مطالعه و اشراف بر آن از مرحله تقلید در اصول دین به مرحله تحقیق و هضم معارف مربوطه برسند، و این مهم خواه نا خواه

۱ - مرتضی، مطهری، مجموعه آثار، ج ۳، صص ۸۸ و ۸۹، و: محمد بن عبدالکریم

شهرستانی، الملل والنحل، ج ۱، صص ۹۲ تا ص ۱۰۳.

در مواردی سطح بحث را فراتر از هدف اولیه و انتظار مخاطبین کشانده است؛ که امید است با صبر خود عزیزان و استفاده و استمداد از اهل فن این مشکل نیز حل گردد. بر این اساس، این رساله می تواند برای ائمه محترم جماعات، معلمان، مربیان و اساتید معارف اسلامی و الهیات مقطع کارشناسی مراکز تحصیلات عالی و دانشگاهها در رشته های مختلف و تمام کسانی که به نحوی در صدد تدریس یک دوره عقاید امامیه باشند، قابل استفاده باشد. هم چنان که مشتاقان تحقیق و تفحص در کلام اسلامی می توانند در سرآغاز کار تحقیقی خود از آن بهره ببرند.

در پایان از زحمات و همکاری حجج اسلام آقایان، احمد بخش اخلاصی که محتوای گفتاری درسی را به صورت نوشتاری در آورده، علی جمعه مظفری که بعضاً زحمت مستندسازی و مرجع شناسی را انجام داده، و شاه حسین موسوی که تایپ و صفحه آرایی را عهده دار بوده است، کمال تشکر را دارم. از خداوند منان توفیقات مزید برای این عزیزان در صحنه های مختلف زندگی و به خصوص در عرصه تبلیغ و پیام رسانی حق و حقیقت خواستارم.

ناسپاسی است که از لطف در خور تقدیر مؤسس و مسئول مؤسسه امام حسین (ع)، جناب آقای دکتر طباطبایی (دام عزه)، که در مسیر تبلیغ و یاری دین خدا و امام هدی، نقش بزرگی ایفا می کنند، یاد نشود که در تمام مراحل این کار، مشوق و حامی بوده است و سرانجام هزینه ی چاپ کتاب را متقبل شده است. همچنان از تمام اعضای خانواده؛ بویژه همسر فداکارم ممنون و سپاسگزارم که بدون شک سهم بزرگی در به وجود آمدن این اثر داشته اند.

محمد هادی نبوی

۱۳۹۳/۴/۲۷

Nabavi_hadi@yahoo.com